

AREND QUAK

OM DET FORNSVENSKA SPRÅKMATERIALET I COD. UPSALIENSIS C 213

Huvudspråket för kommunikationen mellan lärda män under medeltiden var som bekant i början det latinska språket. Detta gäller både Sverige och resten av Europa. De som kunde skriva under den tiden var i allmänhet klerker och de utbildades i klostren, där det officiella språket var kyrkans latin:

"Det var den tidens kulturspråk, allenarådande vid skolornas och universitetens undervisning och i kyrkans officiella gudstjänst".¹

Kyrkans skrifter till folkets uppbyggelse skrevs även i Sverige alltså ursprungligen på latin. Men utvecklingen under medeltiden gick därhän att man även här började översätta alla slags skrifter till folkets språk. Den största delen av Sveriges medeltida litteratur - utom lagarna förstås - är översättningslitteratur. Till och med den Heliga Birgittas uppenbarelser upptecknades av biktfadern i latinsk språkdräkt och återöversattes först senare till svenska². Men om man betänker att inte alla munkar kunde förstå latin lika bra, så behöver man inte förundra sig över att man bredvid de fullständiga översättningar na finner latinska texter som innehåller folkspråkliga ord som förklaringar eller som stöd för munkarnas minne. Sådana ord kallas glossor. Man känner till glossorna ur den gamla tyska och engelska litteraturen, där de bildar den äldsta litteraturen³, men även i Sverige finns de. Påfallande är för övrigt att de här är ganska få och ganska sena. Det rör sig huvudsakligen om 1400-talshandskrifter. Detta betyder att de skrevs på en tid, då svenskan redan var relativt vanlig i diplom och andra skrifter⁴. Ett stort an-

tal glossor finns i codex Uppsala C 20 från senare delen av 1400-talet⁵, ett mindre antal i codex C 321 från omkring 1500⁶. Den sistnämnda handskriften innehåller predikningar som möjligtvis skulle tjäna som exempel för nybörjare i konsten att predika. De svenska orden vore då att betrakta som en förklaring av svåra ställen i den latinska texten. Å andra sidan är det möjligt att de är rester av ursprungligen på svenska hållna predikningar. Men det finns också handskrifter som innehåller endast få svenska ord. ändå kan det vara av betydelse att redogöra för dessa ord. Det visar sig nämligen att trots det stora materialet, som finns i Söderwalls ordbok (inklusive supplement)⁷, har några ord inte upptagits. Detta gäller t.ex. ordet forlikaerska 'försonerska', som enligt SAOB belagts år 1640, men som förekommer redan i ovan nämnda handskrift C 321⁸. I det följande ämnar jag bl.a. redovisa några fornsvenska glossor ur Uppsala universitetsbiblioteks handskrift C 213, där det också finns några sällsynta ord.

Handschrift C 213 är redan känd i forskningen av det svenska medeltida språket. Den innehåller nämligen även några längre fornsvenska prosastycken, som utgavs under 1800-talet. Det rör sig om en pappershandskrift med 194 blad, som av Robert Geete och G.E. Klemming daterades till mitten av 1400-talet. Dateringen beror på en anteckning vid en latinsk penitenciarus på bl. 185v:

"Explicit tractatus de modo confitendi appellatus penitenciarus anno domini Mcdlviiy^o feria 4^a per me petrum sunonis dullo Scriptus in arosia in iēnuo".

Denne Petrus Sunonis Dullo var alltså präst i Västerås och det var han som skrev både de latinska och fornsvenska texterna som innehåller en tros- och syndabekännelse. Enligt Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens Personnamns-

kommités samlingar förekommer Petrus Sunonis Dullo endast här. Tidsmässigt vore det eventuellt möjligt att han är identisk med Paedher Dulle, prebendat i Linköping, som förekommer i diplom mellan 1475 och 1498. På bladen 71-92 finns en "Commentarius super quodam textu metrico"⁹. Vid slutet av denna kommentar finns en anteckning "anno domini 1479", men denna betraktas som en yngre notis¹⁰. Den bästa dateringen är väl kort efter 1450, såsom även handskriftskatalogen uppger: "Sec. XV poster". (s.286).

För denna handskrift gäller vad som Margarete Andersson-Schmitt skrev om C-handskrifterna i Uppsala: Många av dem är endast samlingvsvolymer av enkel karaktär (s.9). Ur innehållet får nämnas bl.a.:

Johannes Gerson, Opus tripartitum de praeceptis de confessione et de scientia mortis, bl. 11r-22r;

Compendium poetriae, bl. 23r-40r;

Liber juris canonici in septem tractatus divisus, bl. 100-155;

Poenitentiarius, bl. 164r-177r;

Tractatus de modo et ordine confitendi, bl. 177-185v.

Först efter bl. 187r kommer efter varandra nästan endast fornsvenska texter. Dessa längre fornsvenska stycken omfattar följande texter:

1. bl. 187r-188v: en tros- och syndabekännelse¹¹ ;
2. bl. 189r-190r: ett stycke om brännvins nyttan¹² ;
3. bl. 190v : en besvärjelse mot gikt;
4. bl. 192r-194r: det fiktiva brevet av präst Johan till kejsaren Emanuel II¹³ ;
5. bl. 194v : de tolv fredagar på året, på vilka var kristen skall fasta¹⁴ ;
6. bl. 194r-194v: I marginalen finns anteckningar om vädret under vintern 1470-71 av en yngre hand.

Texten med besvärjelsen mot gikt (n:r 3, bl. 190v) utgavs av G. E.Klemming i hans bok 'Ur en antecknares samlingar, ny upplaga 1880-1882, s.102¹⁵ Eftersom denna utgåva torde vara svårtillgänglig och för att få ett intryck av det fornsvenska språket i denna handskrift, skall texten här tryckas diplomatariskt på nytt efter handskriften. Endast förkortningarna i de latinska orden skrives ut fullständigt:

bl.190v

Jn nomine patris et filii et spiritus sancti Amen Jak manar tigh ikth vidh^r sol och mana och alla lywsa stier-nor. Och vydh the v vndh' som var h're ihesus christus toldhe och mz the helga blodh som th' vth fløth †

5. och mz the førstha māēniskio gudh skapadhe førsth i iordeka Jak manar tigh ikth vydh the stren-geligha och skaelffwādhe och grȳmeligha ordh som gudh komb' mz vppa domadagh ath thu thēna gudz māēniskia ey skada gōr i nokra

10. syna lydh^r / Jak manar thigh ikth vydh^r the nagla som genō gudz hendh' och føth' var slagna † Jak manar tigh ikth vydh thⁿ ker-lek som gudh haffde til syna vaelsignade mod' iomf^v maria och alla syna uthwaldha vener

15. Jak bed' tigh sōtasthe h're ihesu christe ath thu thēna māēniskio hylbrygdha gōr til lif och siel før thⁿ kerlek thu och sanctus johannes ewāgelistha til sāmē haffde † Jak manar tigh ikth vydh thⁿ stodhⁿ som var h're ihesus christus var bvn-

20. dhen vidh mz hend^r och føth^r och vthraekth^r a the helgho korse och til naegdh^r¹⁶ Jak manar tigh ikth vydh gudz krafft som aer badhe i hy-merike och iorde'ike och i helffwithe ath thu thēna gudz māēniskio ey skadh' i sith hewdh eller

- 25.taendh̄r ey i øghon ell̄r øron ey i rygh ell̄r laar
 ey i knaen ell̄r skynoben ell̄r noghē stadh vppa
 hēnas liff ell̄r lydamoth jnw'tþ ell̄r vtwtþ
 i skin kōth ell̄r blodh Thaes hielppe tigh gudh
 och iomff^v maria Jak manar tigh ikth vydh the
 30.helgo graff sō gudh i lagh Jak manar tigh ikth
 vydh the thry ord kymon yskyron thetragra-
 maton och bed' jak tigh, h're ihesv christe ath thu helga
 taessa maeniskio af allom vaerk Jak manar
 tigh ikth ath thu bliffu' ey laeng' i taesso maeniskio
 35.J nāpn fad's och sons och thens helga āda amē.
 Postea leget v pater noster 2 totidem̄ aue maria in honore
quinque

Både stycket om brännvinets nytta och besvärjelsen mot gikt skrevs av en och samma person som inte är identisk med den som skrev tros- och syndabekännelsen (Petrus Sunonis 'Dullo?). Även nedtecknaren av texten om Joan Praest är en annan, fastän hans handstil liknar mycket den i tros- och syndabekännelsen. Kanske rör det sig om en och samma skrivskola. Språket är i stort sett detsamma. Det finns drag av mellansvenskt mål både i glossorna och i tros- och syndabekännelsen. Detta stämmer bra med Petrus Sunonis Dullo, som ju skrev några delar av handskriften i Västerås. Även en senare innehavare av handskriften kommer från den trakten. På första skyddsbladet antecknades nämligen:

"Possessor libri vocatur Andreas Ingemundi natus Arbogie". Tyvärr kan man inte identifiera denne Andreas Ingemundsson. Han förekommer inte i Personnamnkommitténs namnsamlingar¹⁷ och heller inte i Arboga stads tänkebok¹⁸.

Som ovan sagts finns några fornsvenska glossor i handskriften. De behandlas här i den följe de uppträder på bladen. På

blad 93r finns några glossor som förklarar några latinska helgondagar. Glossorna skrevs av två händer. Hand 1 skrev alla glossor på den här sidan och hand 2 tillfogade ett ord i glossa 3. Det rör sig om följande ord:

1. somar/dagh. Ordet står på två rader litet högre i marginalen bredvid det latinska ordet tiburti. Detta syftar på helgonet Tiburtius, vars helgondag var den 14e april¹⁹. Detta passar bra ihop med det svenska ordets betydelse: 'sommardag, dag af sommarhalfåret (som tager sin början vid midten af April' (Söderwall II, 455). I supplementet till Söderwalls ordbok, s. 780, heter det att ordet somardagher möjligen betecknar den 14 april. Med hänsyn till denna glossa får man anta att frågetecknet i supplementet kan strykas nu. Belägget i C 213 syftar ju tydligen på helgonet Tiburtius, alltså på den 14 april.
2. lissla gäg dag. De svenska orden står i högra marginalen under de latinska orden letania maior. Ordet litaniae betyder enligt Sleumer: 'Bußprozession, Bittgänge, welche an den drei Wochentagen vor dem Feste Christi Himmelfahrt (lit. minores) und am Feste des hl. Markus, 25 April (lit. maiores), abgehalten werden; auch rogationes genannt' (S. 477). Det är klart att det är den sistnämnda festen som åsyftas här. Ovanför orden letania maior nämns nämligen helgonet Markus. Dessutom gäller de latinska beteckningarna i den här raden uteslutande fester i månaden april. Ordet litanie översattes med gangdager i Codex Bildstenianus 713 (Söderwall I, 388). Ordboken ger som översättning; 'dies rogationum, gångdag, processionsdag, böndag då processioner anställas med kors, beläten och vigvatten samt under böners läsande; 25 april', jfr belägget: gregorius...skipade letaniam thz är a wart

maal gangdager (Fornsvenskt legendarium II, 713²⁰). Även namnet litle gangdagher förekommer: hans daghar cumbar tuem daghum for litlo gangdagh (Fornsvenskt legendarium I, 496). Andra belägg för det osammansatta ordet finns i supplementet till Söderwalls ordbok, s. 240. Ordets betydelse är alltså klar. Intressant är adjektivets form lissla istället för litla. Denna form bevisar att glossatorn talade en mellansvensk dialekt. Det är ju ganska vanligt att där inskjutes ett s mellan t och l²¹, jfr Lisslena i Enköpingstrakten (numera Litslena). Detta stämmer bra med handskriftens tillkomstort som ju förmodligen är Västerås.

3. fforsta vint̃ nath / kørkmessa. Som ovan redan nämnts är det möjligt att det tredje ordet skrevs av en annan hand än de båda andra. Båda glossorna nämns i samband med de latinska orden calixti ppe. Dessa torde vara felskrivning av Callistus, namn på en påve och martyr (219-223), vars dag är den 14 oktober²². De första orden hör tydligen ihop med Callistus, för vinternat betyder enligt Söderwalls ordbok: 'natten till den 14 oktober då vintern ansågs taga sin början, tiden omkring vinterns början' (II, 990). Även ordet fforsta pekar på betydelsen 'första vinternatt = natt till den 14 oktober'. Den andra fornsvenska glossan måste vara identisk med fornsv. kirkmaessa 'kyrkmesse, messa som hålles årsdagen af en kyrkas invigning; tempelinvigingsfest, jfr om kirkmaessona 'in festo encaeniorum, id est in festo dedicationis templi' (Söderwall I, 655). Om ordet verkligen syftar på årsdagen av en kyrkas invigning, så kunde man härmed få en hänvisning till handskriftens härkomst.

4. før / budhelgon. Enligt Söderwalls ordbok rör det sig om det fornsvenska ordet forbudhhälghon 'helgon hvil-
kas dag kommer kort före den dag som är helgad åt alla
helgon och sålunda liksom förebådar denna?' (I,274).
Som belägg citeras där ett ställe ur Svenska Diploma-
tarium 3:166: andron (näml. messan skal siwngas) aff
allom helgonom daghen epter sancti symonis et iude dag
som vi kallom forbodhelghon. Detta citat bekräftas av
glossan i C 213. Den hör nämligen till de latinska or-
den: symonis & iude. När man jämför Sleumers ordbok,
så framgår det att här måste åsyftas den 28 oktober
som helgonens dag:

S. Simon, hl. Simon der Kananäer, ein Apostel, mit
dem Beinamen der Eiferer (Zēlōtēs, Matth.10,4)+ 71,
28. Oktober (S.726).

S. Tudas Thaddaeus, hl. Judas Thaddäus, Apostel+, 71
zu Junnia in Persien, 28 oktober (s.452).

5. Mellan bladen 163 och 164 finns rester av ett blad som
också innehållit en fornsvensk text. Tyvärr har bladet
skadats mycket och endast få ord finns kvar:

...th aer tith
...e thin vili
... giff oss i
... oss var'
...he bity j
... aff alla
... tigh vael
...g nadh
...ar'

Ur den svenska texten framgår tydligt att det rör sig
om en översättning av fadervår.

6. siaelabadh. På blad 166v finns i nedre marginalen en
glossa till några latinska ord. Det första ordet är
ferie, det andra ordet har starkt förkortats och ser
ut som sar d.v.s. sar (eller par?) + förkortnings-

tecknet för -orum. Fastän de latinska orden inte är klara, är det i varje fall tydligt, vilket svenskt or som åsyftas här. Ordet är identiskt med det i stockholmska källor belagda siäla badh 'för fattiga anordnat bad (med efterföljande traktering), bekostat med själagåvor o.d.' (Söderwall, Supplement s.711). Det är samma ord som tyska Seelenbad, om vilket Wörterbuch des deutschen Aberglaubens anmärker: "Auch empfangt man in den Ostseeländern am Allerseelentag die Seelen in der Badstube, wo sie bewirtet werden und ein Bad nehmen"²³. Man får väl anta att de latinska orden syftar på någon speciell dag. Lat. feriae betyder 'Feiertage; dann die besonderen Gebetstage der alten Christen' (Sleumer 331). Tyvärr kan man inte interpretera det andra ordet. Kanske menas här pauperorum 'de fattigas'?

7. På blad 170r finns på ett öppet ställe vid högra marginalen två ordförklaringar:

c'cit' th̄r nogor nar
cit^a th̄nnavaeghn̄

Uppenbarligen rör det sig om anteckningar av en översättare som ville få fram skillnaden mellan lat. circiter 'ringsumher, um, ungefär' (Sleumer 210) och citra 'diesseits'. Som översättning på fornsvenska finns där: th̄r nogor nar, jfr circiter nakoth när i glossorna ur handskriften C 20 (Söderwall, Supplement 555), och th̄nna vaeghn̄, jfr th̄änna vägh 'på denna sidan om; till denna sidan om' (Söderwall II, 1022). De fornsvenska ordens betydelse överensstämmer alltså mycket bra med de latinska ordens.

8. På blad 191v finns två yngre anteckningar på latin av en

nedtecknare med en handstil som avviker ganska starkt från de andra i denna handskrift. Handstilen liknar den som används av den som skrev anteckningarna om vädret på blad 194r och 194v. Även innehållet av de latinska texterna på blad 191v kunde eventuellt peka på samband med anteckningarna på blad 194. Det rör sig nämligen om ett stycke med titeln Signa pestilentiae 'Pestilensens tecken' (r.1-9) och ett med titeln Portenta cometae 'Kometens jårtecken' (r.10-15). De passar alltså bra till de ovannämnda anteckningarna om vädret. Om detta stämmer får man anta att även glossorna som finns i de latinska texterna skrevs omkring 1470-71. Mellan raderna har nämligen skrivits två fornsvenska glossor: I rad 5 av Signa pestilentiae nämns som tredje tecken frequentia muscarum 'flugornas mängd'. Ovanför muscarum står ordet flugor. Betydelsen av de båda orden överensstämmer: lat. musca 'fluga', fornsv. flugha 'fluga' (Söderwall I,260). Den andra glossan lyder förhasta sig och hör till det latinska ordet furit i rad 12. Det latinska verbet betyder 'wüten, rasen' (Sleumer 347) och detta stämmer bra med det svenska ordets betydelse: forhasta sik 'förhasta sig, förifra sig' (Söderwall I,286), 'förivra sig, förgå sig' (Söderwall, Supplement 183).

Antalet fornsvenska glossor i C 213 är alltså ganska litet, men ändå kastar de ljus över några osäkra tolkningar i Söderwalls ordbok. I stort sett bestyrker de också den i allmänhet mellansvenska karaktären av språket i denna handskrift.

Anmärkningar.

- ¹ . Ny illustrerad svensk litteraturhistoria. Första delen: Forntiden Medeltiden Vasatiden, Stockholm 1967, s.129.

- ² . Ett undantag finns i ett blad med Birgittas egen uppteckning av en uppenbarelse, jfr. Bertil Högman, Heliga Birgittas originaltexter (SSFS 58), Uppsala 1951.
- ³ . Jfr t.ex. E.Steinmeyer/E.Sievers, Die althochdeutschen Glossen I-V, Berlin 1879-1922; H.Sweet, The Oldest English Texts (OETS), Oxford ²1968.
- ⁴ . Det äldsta svenska originaldiplomet kan dateras till år 1330, jfr Lars Svensson, Nordisk paleografi, Lund 1974, s. 56.
- ⁵ . Erik Neuman, Latinskt-svenskt glossarium efter cod. Ups. C.20 (SSFS 32), Uppsala 1918-1920, Börje Tjäder, Inledning till utgåvan av latinskt-svenskt glossarium efter cod. Ups. C.20 (SSFS häfte 249), Uppsala 1973.
- ⁶ . Arend Quak, Fornsvenska glossor och satser i Uppsala Universitetsbiblioteks handskrift C 321, i: Amsterdamer Beiträge zur älteren Germanistik 10 (1976), s. 149-206.
- ⁷ . K.F.Söderwall, Ordbok öfver svenska medeltids-språket (SSFS 27), Lund 1884-1918; K.F. Söderwall, Ordbok öfver svenska medeltids-språket. Supplement av K.F. Söderwall, W.Åkerlund, K.G.Ljunggren, E. Wessén (SSFS 54), Lund 1925-1973.
- ⁸ . Jfr Arend Quak (anm.6) glossa 4, s.159; även n:r 6 faa-nokheth 'däraktighet' förekommer enligt SAOB först 1642.
- ⁹ . Jfr Handskrifter. Afdeln. C. Codices medii aevi latini etc., reviderad 1904 af Claes Annerstedt. Bd.II, s.284.
- ¹⁰ . Jfr Katalog der datierten Handschriften in lateinischer Schrift vor 1600 in Schweden. Bd.I. Die Handschriften der Universitätsbibliothek Uppsala unter Leitung von Gert Hornwall und Jan-Olof Tjäder herausgegeben von Mo-

nica Hedlund. 1 Text, Stockholm 1977, s.41 Jfr även: Margarete Andersson-Schmitt, Manuscripta mediaevalia upsaliensia. Übersicht über die C-Sammlung der Universitätsbibliothek Uppsala (Acta Bibliothecae R. Universitatis Upsaliensis Vol. XVI), Uppsala 1970.

- ¹¹ . Svenska kyrkobruk under medeltiden. En samling af utläggningar på svenska öfver kyrkans lärobegrepp, sakrament, ceremonier botdisciplin m.m. Efter gamla handskrifter utgifna af Robert Geete (SSFS 33), Stockholm 1900, s.305-308. Geetes text är mycket korrekt, endast i rad 2 på s.306 skall det vara ok istället för oc.
- ¹² . Publicerad i bilagan till Svenska Fornskriftsällskapets årsmöte 1913, n:r6. Ur denna utgåva övertog Artur Evers texten i sin dissertation: Den svenska brännvinslagstiftningens historia under frihetstiden till hattväldets fall, Lund 1923, s.370-372. Den första utgåvan hade jag inte tillgång till. Jag kan endast jämföra texten hos Evers och där finns följande avvikelser från handskriften:
- | | | | | |
|---------------|--------------------|--------------|--------------------|----------|
| s. 370: r. 3: | <u>brenne</u> | istället för | <u>brenna</u> | (hands.) |
| r.11: | <u>yktena</u> | " " | <u>ykthene</u> | " |
| r.20: | <u>thät</u> | " " | <u>thaetta</u> | " |
| r.23: | <u>wardher</u> | " " | <u>vardher</u> | " |
| r.28: | <u>howudh</u> | " " | <u>hovudh</u> | " |
| s. 371: r.21: | <u>blädrene</u> | " " | <u>blaedrone</u> | " |
| s. 372: r. 7: | <u>vfruktsamar</u> | " " | <u>vfrwth sama</u> | " |
| r. 8: | <u>warma</u> | " " | <u>varma</u> | " |

Texten är i stort sett identisk med stycket 'Aff brenth wiin' i en läkebok i codex M 5 från början av 1500-talet tillhörande Linköpings Stiftsbibliotek, jfr Läke- och örteböcker från Sveriges medeltid utgifna af G.E.Klemming (SSFS 26), Stockholm 1883-1886, s.274-278. Texten i C 213

är tydligen äldre, jfr t.ex. aff rödha vine med aff röth vin i M 5. I stort sett överensstämmer de ganska bra och man får väl anta att de kopierades från en och samma förlaga. Den yngre texten är något längre och innehåller tillägg som gör texten klarare.

- ¹³ . Prosadikter från Sveriges medeltid utgifna af G.E. Klemming (SSFS 28). Stockholm 1887-1889, s.345-350. Jfr även: Jon Praest Presbyter Johannes' Brev til Emanuel Komnenos synoptisk udgivet på latin, dansk og svensk med indledning og kommentar af Allan Karker, Köpenhamn 1978.
- ¹⁴ . Jfr Svenska kyrkobruk (s.anm.11) s.292.
- ¹⁵ . Jfr Robert Geete, Fornsvensk bibliografi. Förteckning öfver Sveriges medeltida bokskatt på modersmålet samt där till hörande litterära hjälpmedel(SSFS), Stockholm 1908, n:r 355 (s.135). - Enligt denna bibliografi finns även en halvdansk version av besvärjelsen i cod. Holm. B 4 (Arvid Trolles lagbok), från senare hälften av 1400-talet. Det är mig inte bekant om denna besvärjelse har publicerats.
- ¹⁶ . Antagligen åsyftas här verbet til nägla (Söderwall II,1315).
- ¹⁷ . Sveriges medeltida personnamn. Ordbok utgiven av Kungl. Vitten hets Historie och Antikvitets Akademiens Personnamns-kommitté. Förnamn. Bd. 1 A-E, Uppsala 1967-1976, s.v. Andreas.
- ¹⁸ . Arboga Stads Tänkebok. Fjärde delen 1534-1569 utgiven av Erik Noreen samt register till Arboga Stads Tänkebok av Sven Ljung (SSFS 53), Uppsala 1941-1950.
- ¹⁹ . A.Sleumer, Kirchenlateinisches Wörterbuch. Zweite sehr vermehrte Auflage des "Liturgischen Lexikons" unter umfassender Mitarbeit von Benefiziat Joseph Schmidt, Limburg an der Lahn 1922, s.783.

- ²⁰ . Ett fornsvenskt legendarium. Första bandet. (SSFS 7:1), Stockholm 1847; Andra bandet (SSFS 7:2), Stockholm 1858.
- ²¹ . Elias Wessén, Svensk språkhistoria. I. Ljudlära och ord-böjningslära. Åttonde upplagan, Stockholm 1969, s.87 - där citeras: Lisslena. Jfr även: Adolf Noreen, Altnordische Grammatik II. Altschwedische Grammatik mit Einschluß des Altgutnischen, Halle 1904 (ny upplaga: Leipzig 1978), § 290.
- ²² . Sleumer (s. anm.19) s.182: "S.Callistus, hl. Kallistus I, Papst u. Mart. (219-223) 14. Okt."
- ²³ . Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens, hg. von E. Hoffmann-Krayer und Hans Bächtold-Stäubli, Band VII, Berlin-Leipzig 1935-36, sp.1566f. Jfr även: J. och W. Grimm, Deutsches Wörterbuch I-XVI, 1854-1954, band IX, 2848f. s.v. SEELBAD, och band X.4 s.v. SELENBAD.

SAMENVATTING

Behandeling van het Latijnse verzamelhandschrift Cod.Ups. C 213 en de daarin voorkomende Oudzweedse teksten. Met name de nog niet uitgegeven glossen in dit handschrift leveren aanvullingen op de bestaande woordenboeken i.c. Söderwalls' Ordbok öfver svenska medeltids-språket'. Tevens wordt de spreuk tegen jicht opnieuw diplomatiek uitgegeven. Enkele lezingen van oudere uitgaven van de Oudzweedse teksten konden worden gekorrigeerd.